

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
Contrib. Luisterkr. f 1,—. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

DE VERANTWOORDELIJKHEID VAN DE MENS ALS POLITICUS

Wanneer ik met U over de verantwoordelijkheid van de mens als politicus spreek, zult U al wel begrepen hebben, dat het dan niet alleen gaat om de mannelijke politicus, maar evengoed over de vrouw, de politica. Man en vrouw hebben in Nederland vrijwel gelijke rechten en dus vanzelfsprekend ook gelijke plichten, dragen eenzelfde verantwoordelijkheid. Ik stel dit even op de voorgrond, omdat ik verder alleen over politicus zal spreken.

Het lijkt mij het beste eerst eens met U na te gaan, wat eigenlijk precies onder een politicus wordt verstaan. In Van Dale's woordenboek der Nederlandse taal vond ik achter politicus de volgende omschrijving: staatsman, iemand, die praktisch in enige functie deelneemt aan het politieke leven, bepaaldelijk aan de partijpolitiek. Tot tweemaal toe wordt in deze verklaring gebruik gemaakt van het woord politiek. Daarom heb ik in hetzelfde woordenboek de uitleg van dit woord opgezocht. Daar stond: het geheel van regelen volgens welke een staat of gewest enz. wordt of moet worden geregeerd. De twee andere betekenissen doen hier op het ogenblik niet ter zake.

Een politicus is dus iemand, die in een bepaalde functie medewerkt aan het besturen van het land, een provincie of gemeente, m.a.w. als lid van de Eerste of Tweede Kamer, van de Provinciale Staten of van de gemeenteraad. Al deze leden — het zijn er bij elkaar ongeveer 12.450 — zijn gekozen door alle Nederlandse mannen en vrouwen, die immers op hun 23e jaar het recht krijgen hun stem uit te brengen. Juist het feit, dat al deze politici gekozen zijn om het Nederlandse volk in al zijn schakeringen te vertegenwoordigen maakt, dat hun verantwoordelijkheid een bijzonder karakter heeft.

Ik ga ervan uit, dat ieder mens de opdracht heeft in het leven een eigen plaats in te nemen en een eigen taak te vervullen. Wij

allen moeten proberen met inspanning van alle krachten, die ons gegeven zijn, deze opdracht zo goed mogelijk te vervullen. U weet, dat er in de wereld over de diepste levensvragen en het waarom van het leven zeer verschillend gedacht wordt. Zelfs in ons kleine land bestaat er een heel grote verscheidenheid in levensopvatting. Dat blijkt wel uit de ontelbare kerkelijke en niet-kerkelijke gemeenschappen, die men hier aantreft! U zult met mij eens zijn, dat de wijze, waarop ieder mens zijn verantwoordelijkheid aanvaardt in het leven en probeert in praktijk te brengen, ten nauwste samenhangt met of beter gezegd voortvloeit uit zijn innerlijke levensovertuiging. Zo berusten mijn opvattingen over de verantwoordelijkheid van de mens op mijn geestelijke instelling; dit betekent, dat ik als humanist U een en ander over de verantwoordelijkheid van de politicus wil gaan zeggen.

Om in een vertegenwoordigend lichaam gekozen te kunnen worden, dient men lid te zijn van een politieke partij. Iedere politicus is dus begonnen zich bij een politieke partij aan te sluiten. Dit is vanzelfsprekend die partij waarvan hij het met de beginnende eens kan zijn. Nadat hij op grond van zijn eigenschappen en activiteiten in het belang van de partij door de leden op de kandidatenlijst is geplaatst, is hij in een politieke functie gekozen. Verreweg het grootste aantal van deze functies zijn geen volledige werkkringen, maar worden vervuld naast een andere betrekking; het werk moet dan ook grotendeels in de vrije tijd gedaan worden. De financiële vergoedingen zijn helemaal niet in overeenstemming met de tijd en de arbeid die voor het lidmaatschap van gemeenteraad, Prov. Staten of Eerste Kamer beschikbaar moet worden gesteld.

Toch heeft ieder m.i. de morele plicht zijn taak zo op te vatten, dat dit werk in de allereerste plaats gedaan moet worden

en dat slechts bij hoge uitzondering vergaderingen mogen worden verzuimd. U vindt toch ook, dat U er recht op heeft, dat de leden van de partij, waarop U stemde, zorgen, dat zij op hun post zijn om de belangen zo goed mogelijk te behartigen. Om dit werkelijk goed te kunnen doen komt er nog veel meer kijken; ik denk b.v. aan het behoorlijk bestuderen van de stukken, die op de agenda staan, het geregeld bijwonen van de vergaderingen van de fractie en die van de partij. De kiezers willen met hun gekozen kandidaten regelmatig contact hebben. Dan het lezen van kranten, tijdschriften enz. om goed op de hoogte te zijn van alles wat er zo al gebeurt.

Heel belangrijk is om al degenen, die raad of hulp vragen of met klachten komen, te ontvangen of te schrijven. Al is het lang niet altijd mogelijk de moeilijkheden tot een oplossing te brengen, U weet niet hoe velen er behoefte aan hebben, dat er naar hun klachten geluisterd wordt en dat er eens iemand is, die de tijd neemt om hun uit te leggen, waarom iets geweigerd is, om welke redenen iets niet veranderd kon worden enz.

Het spreekt vanzelf, dat geen enkele politicus bij machte is om alle moeilijkheden op te lossen, daarom meen ik ook, dat onze verantwoordelijkheid ten opzichte van de mens ons de plicht oplegt dit dan ook eerlijk te zeggen. Natuurlijk is het veel gemakkelijker om maar vlot wat te beloven of toe te zeggen, de mensen met een kluitje in het riet te sturen, maar ik zie het als een tekort aan verantwoordelijkheidsgevoel om mensen, die vol vertrouwen zich tot een politicus wenden, zo te misleiden.

In de meeste gevallen zal een politicus deel uitmaken van een kleinere of grotere fractie. Dit betekent dus, dat hij deel uitmaakt van een team. U zult misschien willen opmerken, dat dit toch niets bijzonders is, omdat het samenwerken in alle mogelijke besturen, verenigingen enz. toch ook voorkomt. Vergeet U niet, dat de vergaderingen van vertegenwoordigende lichamen openbaar zijn, m.a.w. wat daar gezegd wordt komt in de krant! Daar kan een gevaar in schuilen! Het kan voorkomen, dat iemand daar te gevoelig voor is. Hij komt er dan toe om zich niet te houden aan de werkindeling, waarbij aan elk fractielid een bepaalde taak wordt opgedragen en liever zelf met de eer gaat strijken, dan het aan zijn fractiegenoot over te laten.

Deze verantwoordelijkheid voor teamwerk gaat de een gemakkelijker af dan de ander. Het is heel natuurlijk, dat iedereen het prettig vindt, als er iets in de krant staat over hetgeen hij teberde heeft gebracht, maar dit mag er niet toe leiden, dat de samenwerking in de fractie wordt benadeeld. Daarom is het ook van het grootste belang, dat ieder die in de politiek gaat, zich er goed van bewust is, dat het niet alleen om zijn eigen persoonlijke belang gaat, maar in de eerste plaats om dat van de partij. Immers, zonder deze politieke partij zijn de functies in politieke lichamen onbereikbaar.

Wie zich dan ook laat kandidaat stellen en verkozen wordt, neemt hierdoor de verantwoordelijkheid op zich om het in hem gestelde vertrouwen niet ten eigen bate te misbruiken door te veel aandacht te hebben voor zijn eigen carrière. Daarom is het zo

goed, dat een politicus van tijd tot tijd zichzelf voorhoudt, dat zijn functie geheel afhankelijk is van de wil der kiezers en dus een zeer tijdelijk karakter kan hebben! Het is m.i. een groot voorrecht, indien men de gelegenheid krijgt de belangen van een politieke partij in een openbaar lichaam te behartigen, maar dit houdt tevens in, dat men zich van zijn verantwoordelijkheid ten opzichte van de partij terdege rekenschap moet geven.

Het werk in de Eerste en Tweede Kamer bestrijkt een zo omvangrijke materie, dat het absoluut onmogelijk is, dat elk lid zich kan verdiepen in alles wat daar aan de orde komt. Het gaat niet alleen om de zeer ingewikkelde vraagstukken op juridisch, economisch, technisch, agrarisch, maatschappelijk en sociaal gebied, maar ook om de problemen, die samenhangen met de volksgezondheid, de kernenergie, het gehele onderwijs, de volkshuisvesting, de buitenlandse politiek en niet te vergeten de defensie. Voor al deze onderwerpen is grote deskundigheid vereist; in elke fractie vindt men dan ook specialisten op allerlei gebied. Toch draagt ieder lid de verantwoordelijkheid voor het uitbrengen van zijn stem over elk wetsontwerp, dat wordt behandeld. U begrijpt, dat het alleen door samenwerking voor de leden van elke fractie mogelijk is op verantwoorde wijze zijn standpunt te bepalen. Dit betekent echter niet, dat alle leden van een fractie het altijd eens zijn over elk wetsontwerp; zodat het nogal een voorkomt, dat er onder de leden van een politieke partij voor- en tegenstemmers zijn. Het gaat dan vanzelfsprekend niet over politieke beginselen, want daarover is uiteraard wel eenstemmigheid in elke fractie. Daar ieder politicus zijn eigen verantwoordelijkheid heeft, spreekt het voor mij vanzelf, dat z.g. stemdwang — de verplichting voor de gehele fractie om eenzelfde standpunt in te nemen — geheel in strijd is met zijn verantwoordelijkheid, die hij als mens tegenover zijn eigen geweten draagt. Over het algemeen wordt politiek nogal eens als een oneerlijk spel beschouwd en politici in de regel niet als zo heel hoogstaande mensen aangezien. Het is natuurlijk volkomen onjuist om zo te generaliseren. Inderdaad is politiek een hard bedrijf, waarvan echte menselijkheid soms geheel schijnt te ontbreken. Toch moet U niet vergeten, dat politiek een spel is met ongeschreven regels. Zodra de deelnemers zich niet meer aan deze regels houden, ja, dan hebt U terecht ernstige bezwaren tegen alles wat met zo'n politiek te maken heeft. U zult hierbij misschien ook denken aan de tijd, die aan verkiezingen vooraf gaat. U ziet dan overal leuzen van de verschillende partijen aangeplakt, hoort en leest van verkiezingsvergaderingen, waar felle redevoeringen en scherpe debatten worden gehouden. Inderdaad komt het dan nogal eens voor, dat een politicus in de hitte van de strijd iets beweert, dat hij niet helemaal verantwoord kan. Ik zie dit niet als een groot gevaar, omdat alle partijen zich op hun tijd hieraan schuldig maken. Alle kiezers weten bovendien heel goed, dat het nu eenmaal in Nederland gelukkig onmogelijk is, dat één partij alle beloften en wensen praktisch kan verwezenlijken. Er moet altijd samenwerking zijn tussen enige partijen om

het land te kunnen besturen. Bovendien kan ik U verzekeren, dat elke spreker op een politieke vergadering in ieder geval opkomt voor de beginselen van zijn partij, al wordt er dan soms wel te veel gezegd, wat dikwijls ook in het persoonlijke vlak ligt. Maar buiten de politieke arena laten de menselijke verhoudingen tussen politici, die elkaar fel bestreden hebben, niets te wensen over. Dat kunt U in alle politieke lichamen constateren.

Ik geloof, dat er drie eigenschappen bijzonder waardevol zijn voor elke politicus. Om te beginnen gevoel voor humor. In de tweede plaats een goed verliezer te zijn. Als derde, misschien wel de belangrijkste: het kunnen respecteren van de overtuiging van een ander.

Het bezit van een of meer van deze eigenschappen zal er ongetwijfeld toe kunnen bijdragen, dat een politicus zijn verantwoordelijkheid als mens gemakkelijker kan dragen. Weet U wel, dat U als Nederlandse burger ook iets kunt doen om de zware taak van een politicus wat te verlichten? Ik zei U in het begin al, dat het voor iedere politicus van groot belang is zo goed mogelijk op de hoogte te zijn van alles, wat er in de bevolking leeft. Het is nog veel te weinig bekend, dat iedere burger het recht heeft zich tot politici te wenden met zijn klachten, critiek enz. Zij allen zijn immers vertegenwoordigers van het Nederlandse volk. Waarom zouden allen, die iets op het hart hebben, dat hun dan niet laten weten? Het is mij herhaaldelijk overkomen, dat ik mensen ontmoet heb, die helemaal niet wisten, dat deze

mogelijkheid voor ieder open staat. Als ik dan uitlegde, hoe wij allen deze contacten juist op prijs stellen en vertelde, dat het luisteren naar de kiezers een belangrijk onderdeel is van ons werk, dan waren zij hoogst verbaasd en verklaarden, dat zij dit nooit zo maar gedurfd hadden. Ik zou U willen vragen, geeft het door en werkt U eraan mee, dat de politici hun moeilijke taak zo verantwoord mogelijk kunnen vervullen.

Ik ben er men van bewust, dat er over de verantwoordelijkheid van de mens als politicus nog veel meer te zeggen valt. Ik heb U verteld hoe ik als humanist deze verantwoordelijkheid beschouw.

Tot slot wil ik U graag een stukje uit de Nieuwjaarsbrief van het Humanistisch Verbond voorlezen, omdat hierin zo kort en krachtig de verantwoordelijkheid in het algemeen wordt omschreven.

„De mens, die door het humanisme wordt „aangeraakt, aanvaardt de verantwoordelijkheid, waarvoor het leven hem stelt. Er is „werk, dat gedaan moet worden en dat op „onze weg ligt, waaraan we ons niet onttrekken kunnen; er zijn mensen, die iets „van ons verwachten, we mogen hen niet teleurstellen. We moeten helpen, waar we „kunnen en zoveel we kunnen. Dan is ons „humanisme een bron van bezieling en toewijding voor de maatschappij, een bron van „kracht en vreugde voor onszelf. Een uitgangspunt voor hen, die de wereld meer „bewoonbaar willen maken en die aanvaarden wat het leven brengt, een stuk mens „zijn trachten te verwezenlijken als vrije, „verantwoordelijke, scheppende mensen”.

Humanistisch vacatie- en conferentieoord „De Ark”

Heeft U wel eens kennis gemaakt met het Humanistisch vacatie- en conferentieoord „De Ark”.

Hieronder geven wij enkele mogelijkheden aan. Er zijn er nog meer w.o. familie-kampen en een kinderkamp.

a. Het Paaskamp

Van donderdag 14 april, 18.00 uur tot en met maandag 18 april (na diner) wordt het Paaskamp gehouden. Prijs volwassenen f 30,—. Kinderen f 20,—. Indien men voor het diner op 14 april niet aanwezig kan zijn wordt (indien dit vooraf is besproken) f 2,— in mindering gebracht.

Andere afwijkingen kunnen niet worden toegestaan. De leiding wordt nog nader bekendgemaakt.

d. Bejaardenkampen

Van 21 mei t/m 28 mei en van 28 mei t/m 4 juni is de Ark gereserveerd voor de bejaarden. Prijs f 38,50 per week.

Aanvragen bij „De Ark”, Belvédèrelaan 14, Nunspeet. Tel. 03412—2404.

DE HEFBOOM

Geef mij een vast punt en ik zal de wereld bewegen". Deze uitspraak is afkomstig van de bekende natuurkundige uit de oudheid, Archimedes. Hij bedoelde het letterlijk. Hij had de werking van de hefboom doorgrond en hij begreep dat men met een hefboom theoretisch, ieder lichaam, hoe zwaar ook zou kunnen oplichten. Als de hefboom maar lang en sterk genoeg was. En als er een vast punt was waarop de hefboom rusten kon. Vandaar zijn uitspraak: „Geef mij een vast punt en ik zal de wereld bewegen". Maar men kan deze stelling ook overdrachtelijk opvatten: Geef mij een uitgangspunt waarop ik bouwen kan en mijn overtuiging wordt een kracht die de wereld in beweging brengt. Maar is er zo'n uitgangspunt? Is er voor de moderne en ongodsdienstige mens zo'n innerlijk houvast? En als het er is, hoe moet hij dat vinden? Zoveel is zeker, dat degenen die zijn uitgangspunt niet in kerk of openbaring kan vinden, het zoeken moet bij de mens zelf. En dan zit er niet anders op dan uit te gaan van wat ons — misschien nauwelijks bewust — als een beeld van echt mens-zijn voor ogen zweeft. Daarvoor is nodig bewustwording van dit intuïtieve besef. Dat heeft niets te maken met schoolse kennis; en zelfs niet met het vermogen om goed onder woorden te brengen wat men dacht. Het komt er alleen op aan dat wat onbewust of halfbewust sluimert, een actieve kracht wordt in de levenspraktijk, op de voorgrond van ons levensbesef. Dat is wat hier met bewustwording bedoeld wordt. En deze bewustwording is de B in het ABC van het humanisme. De A is de verontrusting, waarmee alle humanisme aanvangt; en de B is de bewustwording omtrent het mens-zijn die er de reactie op is. Maar wat is nu het kenmerk van het mens-zijn? Laat die mens zich op een eenvoudige wijze karakteriseren? Ik geloof het wel, en ik meen dat het kenmerk ligt in het feit dat de mens kiezen kan en dat zelfs niet kan nalaten; de mens is een kiezend wezen. Maar de dieren kiezen toch ook, zal men mij tegenwerpen denk ik, en dat wil ik niet zonder meer tegenspreken. Ook een dier kiest, maar het kiest driftmatig of instinctief. Natuurlijk kiest onze hond, als we hem een schoteltje oud brood en een schoteltje vers vlees voorzetten: hij kiest het verse vlees. En als zijn jong bedreigd wordt, kiest hij tussen vluchten of verdedigen. Maar eigenlijk is het geen echte keus. Want wat hij kiest, dat moet hij kiezen. Krachtens zijn drift of krachtens zijn instinct. Hij kan niet anders; hij reageert automatisch. En als twee driften of instincten op een bepaald moment even sterk op hem inwerken, dan raakt hij in een hulpeloze paniek. Het kenmerk van het dier is eigenlijk dat het besloten is in de ban van drift en instinct; het kan niet kiezen, want het mist de daarvoor onontbeerlijke vrijheid.

Die vrijheid vinden we bij de mens. Dat wil niet zeggen dat hij een vrije wil heeft. Dat moeilijke vraagstuk kunnen we in dit verband wel laten rusten. Maar de beslissingen van de mens zijn geen automatisch gevolg van zijn driften. We hebben een voorstelling van de mens, waarbij hij van uit de kern van zijn persoon beslissen kan. Kenmerkend voor de mens is, dat hij niet zonder meer door driften of instincten gedreven wordt, maar op grond van een persoonlijke beslissing in vrijheid kiezen kan. Dat is zijn karakteristieke wijze van leven; door te kiezen, verkeerd of goed, kiezend, verwerkelijk hij wat zijn mens-zijn is. Hij is een kiezend wezen, en door te kiezen, door ja of nee te zeggen, door zus of zo te gaan, maakt hij zichzelf pas werkelijk tot wat hij in aanleg al was: ten volle mens.

Maar nu is er iets merkwaardigs met dat kiezen. Namelijk dit dat we elkaar daarover voortdurend aanspreken. Niet, als het pure kwesties van smaak betreft — over smaak valt niet te twisten — maar wel, zodra het er werkelijk op aan komt; zodra vragen aan de orde komen van wat een mens behoort te doen of te laten uit een oogpunt van goed of kwaad, of wat hij behoort te erkennen of te verwerpen uit een oogpunt van waar of onwaar, trouwens ook wel als 't echt over vragen van mooi en lelijk gaat. Dan zeggen we tegen elkaar: „Maar luister eens...!" en we trachten tot overeenstemming te komen. Stel iemand zegt: „Och die verkeersongelukken... die zijn niet zo erg: de wereld is toch overbevolkt, en zo worden de ongeschiktheid in het verkeer opgeruimd...!" Wat zeggen we dan? O ja, och, dat hadden we zo nog niet bekeken; en we denken daar wel een beetje anders over; maar, enfin, over smaak valt niet te twisten! Zeggen we dat? Of zeggen we: Maar luister U nu eens.

Het is helemaal geen vraag wat we doen. We spreken elkaar aan, we discussiëren met elkaar, zolang we elkaar nog als mens ernstig nemen, en niet gevluht zijn in het cynisme. We laten elkaar niet los.

Maar dat betekent veel meer dan we aanvankelijk denken. Want om te discussiëren moet men het eens zijn, zoals een frans woord zegt. Anders is er immers geen begin, geen uitgangspunt voor het gesprek. In iedere discussie zoekt men vanzelf naar zo'n beginpunt; je zult toch wel toegeven... zegt de een; ja, dat wel... zegt de ander. Goed! en dan begint de discussie. Om te discussiëren moet men het eens zijn; nl. over een uitgangspunt. Natuurlijk moet men het ook niet eens zijn, namelijk over de conclusie, anders was er helemaal geen discussie nodig. Maar die twee omstandigheden zijn toch beide nodig voor iedere echte gedachtenwisseling; onenigheid over de conclusie en eensgezindheid over een uitgangspunt. Om te discussiëren moet men het eens zijn!

En wat betekent het nu, dat de mensen elkaar voortdurend aanspreken, zodra zaken van goed en kwaad of van waar en onwaar in het geding zijn? Wat betekent het dat ze elkaar daarover niet loslaten en bij voortduring met elkaar daarover twisten? Klaarblijkelijk dit, dat ze er van uitgaan, dat ze het eens zijn... over een uitgangspunt. Anders had het discussiëren geen zin. Elkaar aanspreken betekent dus: veronderstellen dat wij mensen een gemeenschappelijk uitgangspunt hebben: niet alleen een gemeenschappelijke wereld waarin we leven, maar een gemeenschappelijke grondslag voor onze beslissingen, een gemeenschappelijke toetssteen voor onze beoordelingen, een gemeenschappelijk richtingsgevoel, een gemeenschappelijk waardebesef.

Let wel: Hier wordt niet gezegd dat de mensen een gemeenschappelijk waardebesef hebben, maar dat mens-zijn betekent: er van uitgaan dat er zo'n gemeenschappelijk richtingsgevoel is. En deze erkenning houdt in beginsel in: de onderlinge gelijkwaardigheid, de bereidheid tot het gesprek, de openheid voor de ander. In de praktijk verschillen we natuurlijk in alles, waarin mensen onderling maar van mening kunnen verschillen. Maar dat is heel begrijpelijk: Als men een aantal mensen, die in een bepaalde stad goed thuis zijn de opdracht geeft naar een bepaald punt te gaan, dan zal men zien dat ze heel verschillende wegen volgen; vooral als het een onoverzichtelijke oude binnenstad is. Ze hebben een gemeenschappelijke voorstelling van de richting die ze gaan moeten, maar de verschillen ontstaan als ze door een ingewikkeld stratenet hun weg moeten vinden. Welnu, het leven is zo'n ingewikkeld stratenet: we kennen de richting wel, maar we twisten over de kortste weg. Maar zolang we twisten, doen we een beroep op elkaars mens-zijn.

De mens kiest; dat kiezen veronderstelt een richtingsbesef; in dat richtingsbesef is de medemens betrokken. Dat is een uitgangspunt dat verstrekkende consequenties heeft voor de hele levensvisie. Hierop berust de eerbiediging van de medemens, ook in zijn dwalingen, al zal men die dwalingen zelf met een „maar luister eens" tegemoet treden. Dat is juist het verschil tussen eerbiediging en onverschilligheid. Onverschilligheid stoot de ander terug in de leegte van de eenzaamheid, eerbiediging laat hem niet los en erkent tegelijk zijn vrijheid. Maar ook deze vrijheid ontleent zijn karakter aan dit mens-beeld: het is geen ongebondenheid maar betrokken zijn in een menselijke verbondenheid, die bereidheid tot verstandhouding en verantwoording over en weer veronderstelt. En maatschappelijk is zo rechtszekerheid en rechtsgelijkheid, vrije meningsuiting en redelijke bestaansmogelijkheid vereist, opdat een mens zich ook als burger menselijk ontplooiën kan.

Laten we elkaar vooral niet misverstaan: We spreken hier niet over abstracties maar over concreet mens-zijn. We zijn uitgegaan van een concrete verontrusting over mens en wereld, die ons niet meer wil loslaten. Het is deze verontrusting die ons dwong ons bewust te maken wat mens-zijn eigenlijk is. En deze bewustwording op zijn beurt is een factor in de dagelijkse levenspraktijk. Zij beïnvloedt de wijze waarop we medemens te-

gemoet treden. Zij bepaalt mede, hoe wij in ons huwelijk tegenover de echtgenoot staan, hoe wij in de opvoeding onze kinderen benaderen, hoe we op ons werk met collega's omgaan, en met meerderen en ondergeschikten, hoe we onze taak opvatten als staatsburger, hoe we onze verantwoordelijkheid zien in de internationale samenleving, ten aanzien van oorlog en machtsvorming, ten aanzien van de onderontwikkelde gebieden en noodlijdende volkeren.

Om deze levenspraktijk is het juist begonnen. Dit mens-beeld is niet een slimme, maar wereldvreemde uitvinding! Het is ontstaan als een antwoord op de vragen die de moderne wereld aan de moderne mens stelt. Daarom gaat het ieder mens aan. Het doet een beroep op hem om zich van zijn mens-zijn ten volle bewust te worden en van daar uit de keuzen te maken waarvoor hij gesteld wordt. In het besef van zijn medemenselijkheid met anderen op wie hij aangewezen is, zoals zij op hem, en die elkaar over en weer niet los kunnen laten zonder de menselijkheid te verloochenen. En tegelijk wil dit mensbeeld de mogelijkheid laten zien van innerlijk houvast dat in het mens-zijn zelf besloten ligt; een wet die in de harten geschreven is, om het eens bijbels uit te drukken; een richtingsbesef dat aan een anders chaotische levenspraktijk samenhang en zin kan verlenen.

Maar het is ook een appèl aan de sleurmens — en zijn we dat op onze beurt niet allemaal — om ten minste af en toe zich los te rukken uit de alledaagse gedachteloosheid, om ten minste nu en dan even op te duiken uit de vaalheid en de grauwhed, en met de inzet van onze hele persoon de beslissingen te nemen, waarop het in het leven aankomt. Die beslissingen zijn het die tegelijk glans geven aan de kleurloosheid, en betekenis verlenen aan de dagelijkse routine; zij vullen de leegte die de beslomeringen van alle dag achter kunnen laten; doordat zij ons in staat stellen op een of andere manier onze hele persoon in te zetten. We worden er niet beter van, maar we leven op die manier echter, intenser, productiever. En wie weet, wie weet, misschien vinden we op die manier een vast punt, om met de hefboom van ons mens-zijn de wereld te bewegen.

Dr J. P. VAN PRAAG

de waterlelie

Ik heb de witte waterlelie lief
daar die zo blank is en zo stil haar kroon
uitplooit in het licht.

Rijzend uit donker-koelen vijvergrond
heeft zij het licht gevonden en ontsloot
toen blij het gouden hart.

Nu rust zij peinzend op het watervlak
en wenst niet meer...

Frederik van Eeden
(1860—1931)

DE MENS IS GOED

Is het waar? Ik heb het lang geleden, zonder veel nadenken overigens, gezongen. Maar ik heb er in de dagelijkse praktijk wel altijd rekening mee gehouden, dat er hier en daar wel eens een slechte tussen kon lopen. Later heb ik vernomen, dat aan deze stelling een hele wereld- en levensbeschouwing ten grondslag ligt en dat er ook mensen zijn, die precies het omgekeerde beweren.

Als dat zo is, kunt gij er donder op zeggen (als gij u in meteorologische termen pleegt uit te laten), dat de overgrote meerderheid van alle mensen die zich met dit probleem bemoeien een heel verhaal zullen ophangen over de betrekkelijke goedheid van „de” mens en van elk mens afzonderlijk. Dan komt er zo iets uit: „Alle mensen hebben goede en minder goede eigenschappen, die vermoedelijk deels door de aanleg zijn bepaald en deels ten gevolge van milieufactoren tot ontwikkeling komen. Onder gunstige omstandigheden tutteteletututut en onder minder gunstige omstandigheden dreigen dummeledummeledumpumpum!

Dat zal allemaal wel waar zijn, maar dan is voor mij de aardigheid er al weer af. Ik meen, dat iedereen er recht op heeft nu en dan krasse beweringen te uiten, zonder dat hij er aan gehouden wordt ze te bewijzen. In de eerste plaats is dat nodig om het normale inter-menselijke verkeer op gang te houden.

Als ik zeg: „Het is koud”, dan moet men mij niet aan boord komen met te vertellen, dat koud een subjectief begrip is en dat een Eskimo het wel lekker zal vinden en dat de temperatuur nog steeds 270 graden boven het absolute nulpunt is. Ik verwacht trouwens op mijn mededeling geen antwoord. Als men niets terug zegt, of alleen maar hm of zo of oja of ai ziet of komaan of iets dergelijks ben ik ruimschoots tevreden.

Ik ken enkele mensen, die inderdaad elk argeloos gesproken woord beetpakken, omdraaien, besnuffelen en vervolgens filosofisch, sociologisch, theologisch, psychologisch gaan becommentariëren. Als ik mij in het gezelschap van deze lieden moet bevinden is er maar één uitweg: Zwijgen.

Nu weet ik, dat zwijgen goud is, maar de gezelligheid lijdt er soms onder en bovendien ben ik nu ook weer niet zó hebzuchtig. In de tweede plaats ben ik van mening, dat een krasse uitspraak, die nooit geheel waar is en dat ook niet behoeft te zijn, verfrissend op ons denkwerk kan werken. Zo zei iemand op oudejaarsavond dat naar zijn mening de tegenwoordige universiteiten eigenlijk een beter soort ambachtscholen zijn. En het was

half drie voordat je het wist. Een andere persoon van mijn kennis heeft eens een gezelschap van zeven mensen gedurende drie uur aan het werk gezet door te zeggen, dat het schrijven van romans een vorm van huisvlijt is. En geen van de zeven had ooit een roman geschreven!

Niet lang geleden luisterde ik 's morgens naar de nieuwsberichten. Ze waren, zoals gewoonlijk, om onmiddellijk rechtsomkeert te maken en weer in bed te stappen. Er was gedruvel in Afrika (zuid, midden en noord), in Amerika (zuid), in Azië en, om dichterbij huis te blijven bij onze Beneluxpartners. Ons eigen land maakte een gunstige uitzondering, want er waren slechts enkele dodelijke verkeersongevallen geweest.

De mens is slecht, dacht ik, toen ik mij op weg begaf naar mijn werkplaats. Het regende en de tram was het aangewezen vervoermiddel. Bij het instappen deed zich een incident voor. Een rijpere vrouw, die mee wilde, snelde haastig de rijweg over, vlak voor een snelle vrachtauto. In de ingang van de tram keerde de vrouw zich verontwaardigd om en riep tegen de chauffeur: „U wilt me zeker vermoorden!”

Dat was vermoedelijk het geval, want de chauffeur draaide zijn raampje neer en vroeg zoetsappig: „Ging u over het zebrapad, dame?” Hij scheen te denken, dat iedereen, die niet over het zebrapad ging overreden behoorde te worden en men was dus gerechtigd enige opzet te vermoeden.

Maar het publiek, dat ook in de tram wilde, gaf de dame een duw en iemand zei: „Mens, ga toch naar binnen!”

De conducteur sloot de deuren. Een hijgend kantoorbediende klopte op de ruit in de hoop, dat er een wonder zou gebeuren en dat de deur weer open zou gaan. Maar er gebeurde ook die ochtend geen wonder. De kantoorbediende zei: „Rotzak”. Een passagier zei: „De man heb gelijk”. De conducteur zei: „Als het u niet bevalt, ken u d'r wel weer af”.

Elders in de tram was een heer op een damesvoet gaan staan en ook daar laaide een twistgesprek hoog op.

De mens is slecht, dacht ik bitter. Iedereen wil weer vechten. De vrede heeft zeker al lang genoeg geduurd. Bah!

Toen ging de tram een hoek om en met moeite bewaarde ik mijn evenwicht. Mijn buurman keek mij verwijtend, maar niet onvriendelijk aan en zei: „Ach meneer, als u zo goed wilt zijn iets op zij te gaan, u staat op mijn voet”.

De mens is slecht, maar er lopen een paar goede tussen. H.H.

lezingen voor de radio

14 februari VARA	9.45 uur	Prof. Dr. Libbe v. d. Wal: De kerk van het ideaal.
21 februari VARA	9.45 uur	Prof. Dr. G. Stuiveling: Uit humanistisch oogpunt.
28 februari VARA	9.45 uur	Drs. J. H. P. Colpa: Alleen maar een beginselverklaring?